

Socialiai pažeidžiamų grupių neformalaus ugdymo raiška Šiaurinėje bibliotekoje

Panevėžio Elenos Mezginaitės viešosios bibliotekos Šiaurinės bibliotekos vedėja Lina Dubauskienė

Panevėžio Elenos Mezginaitės viešosios bibliotekos padalinys Šiaurinė biblioteka, įsteigta 1951 m. yra viena seniausių miesto bibliotekų, įsikūrusi jaukiose patalpose. Biblioteka aptarnauja vaikus ir suaugusiuosius. Čia yra palankios sąlygos vietos bendruomenės susibūrimams organizuoti bei įvairioms veikloms vykdyti. Eilę metų biblioteka bendradarbiauja su miesto ugdymo įstaigomis, Pušaloto gatvės bendruomene, Socialinių paslaugų centru, Jaunuolio dienos centru, ir kt. Šiaurinė biblioteka yra tapusi įvairių bendruomenių kultūros centru. Turime sukaupę nemažą darbo patirtį neformalaus ugdymo procese su specialiujų poreikių turinčiais ir socialiai pažeidžiamais asmenimis.

Prieš keletą metų Šiaurinė biblioteka užmezgė ryšius su viena mažiausiai visuomenei pažįstama, tačiau labiausiai pažeidžiama visuomenės grupe – Panevėžio pataisos namų nuteistųjų bendruomene. Pataisos namuose kalinčios moterys – dalis mūsų visuomenės tik su daug aščiau išreikštomis problemomis. Pagal įstaigos statistinius duomenis kalinčių moterų bendruomenę sudaro apie 74 proc. moterų, turinčių vidurinį ir žemesnį išsilavinimą, apie 10 proc. neturi jokio išsilavinimo ir apie 7 proc. – turinčios aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą. Remiantis tyrimų, analizuojančių nuteistųjų elgesį, duomenimis, žemo išsilavinimo asmenys yra prasčiau įsisavinę visuomenės elgesio normas, su žema saviverte, stokojančios savarankiškumo, asmeninės brandos ir pan.

Pataisos namuose išskiriamos labiausiai pažeidžiamų asmenų grupės: arešto grupė, drausmės grupė (izoliuotos nuo kitų bausmę atliekančių nuteistųjų), nepilnametės mergaitės bei motinos su vaikais. Taip pat įkalinti asmenys, turintys priklausomybių (43 proc. visų nuteistųjų), Siekiant efektyvios nuteistųjų resocializacijos bei integracijos, įstaigoje taikomos įvairios kultūrinės, edukacinės veiklos.

Bibliotekos bendradarbiavimas su kalinčiomis moterimis užsimezgė 2017 metais, pradėjus pataisos įstaigoje veikiančiam „Skaitytojų klubui“ skolintis bibliotekos knygas. Daugiau kaip 98 proc. kalinčių moterų skaitymas – populiariausias laisvalaikio praleidimo būdas. Į „Skaitytojų klubą“ susibūrė daug skaitančios ir gerus skaitymo įgūdžius turinčios moterys. Įkalinimo įstaigoje esanti biblioteka turi sukaupusi nemažą knygų fondą, tačiau nuteistųjų dėl izoliacijos ir draudimo naudotis internetu nepasiekia informacija apie naujus leidinius, o biblioteka retai pasipildo naujai išleistomis knygomis. Siekdama užpildyti šią spragą miesto biblioteka, kaip socialinis partneris, inicijuoja įvairius skaitymo skatinimo renginius. Kasmet bibliotekininkės pataisos namuose pristato geriausias praėjusiais metais išleistas lietuvių autorių knygas. Pristatymo metu trumpai

supažindinama su knygų autoriais, knygų turiniu, diskutuojama ir dalinamasi patirtomis emocijomis apie jau perskaitytus kūrinius. Susitikimų metu moterys skatinamos diskutuoti, išdrįsti išsakyti savo mintis ir įspūdžius apie perskaitytas knygas ir pasidalinti mintimis su kitomis moterimis. Siekiant padidinti knygos prieinamumą nuteistosioms, 2020 m. Panevėžio pataisos namai pasiryžo naujovei – moterims, kurioms suteikta teisė išvykti be sargybos arba be palydos už įstaigos ribų, buvo leista dalyvauti renginiuose, vykstančiuose Šiaurinėje bibliotekoje.

Skaitymo skatinimo renginiai surengti ir vienai iš pažeidžiamiausių įkalintųjų grupei – motinoms su vaikais. Pasak pataisos namų specialistų, kalinčios moterys dažnai neturi pakankamų socialinių vaiko priežiūros ir auginimo įgūdžių. Bibliotekos darbuotojos lankėsi Panevėžio pataisos namų vaikų (kūdikių) skyriuje, kur vaikams bei jų mamoms pasakojo apie garsinio skaitymo naudą vaikų raidai bei artimo ryšio tarp vaiko ir mamos formavimui, demonstravo žaislines, garsines bei interaktyvias knygeles. Mažieji ne tik klausėsi skaitomų pasakų, bet ir dalyvavo kūrybiniuose užsiėmimuose.

Dalis nuteistųjų skaitymą, kaip laisvalaikio praleidimo būdą, atrado tik patekę į įkalinimo įstaigą. Dažniausiai tai – žemesnio nei vidurinis arba neturinčios jokio išsilavinimo moterys, neturinčios skaitymo įgūdžių, menkai išvystyta šnekamąja kalba, menkais bendravimo ir socialiniais įgūdžiais. Tokios moterys dažniau yra linkę į suicidinius ar savęs žalojimo atvejus. Dažniausiai save žaloja moterys, atliekančios bausmę izoliacijos sąlygomis, pavyzdžiui, drausmės grupės sąlygomis. Jos bausmę atlieka izoliuotos nuo kitų nuteistųjų, bausmės atlikimo sąlygos yra griežtesnės. Dauguma drausminei grupei priskirtų nuteistųjų stokoja emocijų valdymo įgūdžių, pasižymi žema tolerancija frustracijai, nelinkusios gilintis, analizuoti ir keisti savo mąstymo ir elgesio, linkusios sistemingai ir nuolat pažeisti pataisos namų vidaus tvarkos taisykles bei nevykdyti režimo reikalavimų. Šios rizikos grupės moterys, kaip ir kitos, linkusios save žaloti, nors bausmę atlieka lengvesnėmis sąlygomis, pakankamai aktyviai įsitraukia į siūlomas užimtumo veiklas bei renginius. Įkalinimo įstaigos taiko visą kompleksą priemonių, reikalingų nuteistųjų elgesio pokyčiams ir socialinei reabilitacijai bei prevencijai. Šiaurinė biblioteka, kaip bendruomeniška įstaiga, vykdanči informacinę ir edukacinę veiklą, mažinančią visų gyventojų grupių socialinę atskirtį, aktyviai dalyvauja asmenybės tobulėjimo procesuose ir sėkmingai integruoja bibliotekoje vykdomas veiklas Panevėžio pataisos namų bendruomenės poreikiams.

Siekiant paskatinti nuteistų moterų asmeninį tobulėjimą biblioteka pradėjo organizuoti biblioterapinius renginius. Pirmiausia bibliotekos vedėja Lina Dubauskienė nuteistas supažindino su biblioterapijos metodu ir jo teikiama nauda bei poveikiu psichinei sveikatai. Vėliau bibliotekos iniciatyva buvo organizuoti susitikimai su profesionaliais specialistais, kurie nuteistosioms negailėjo paprastų, lengvai pritaikomų patarimų dvasiniam tobulėjimui, pristatė savo biblioterapines knygas, skatino į gyvenimą žiūrėti teigiamai ir nekaupti negatyvo, dalijosi pozityvios sveikatos receptais –

įkvepiančiomis citatomis iš knygų, subtiliai dalinosi vidiniais išgyvenimais, pavirtusiais eilėraščių posmais.

Po šių renginių pataisos namų gyventojos ypatingai susidomėjo biblioterapine literatūra. Taip atsirado dar viena niša prasmingai ir labai reikalingai veiklai. Naudojantis specialistų sudarytais biblioterapinių knygų sąrašais, rinkome bibliotekoje esančias knygas ir skolinome pataisos namų „Skaitytojų klubui“. Vienas iš poetinės biblioterapijos užsiėmimų surengtas kartu su Lietuvos biblioterapijos asociacijos prezidentė, poete prof. dr. Jūrate Sučylaite pirmąją šv. Kalėdų dieną. Kalėdinis laikotarpis – vienas gražiausių metuose. Deja, pataisos namų moterims tai liūdna šventė, dar labiau išryškinanti izoliaciją bei socialinę atskirtį, dar skaudžiau išgyvenamas namų ir artimųjų ilgesys...

Panevėžio pataisos namų skaitytojų klubo narės tądien dalyvavo poetės prof. dr. Jūratės Sučylaitės poetinės terapijos užsiėmime, kurio metu klausėsi poetės skaitomų jos pačios ir kitų lietuvių poetų tekstų. Vėliau moterys savo mintis ir emocijas užrašė atlikdamos kūrybinio rašymo užduotį, skaitė sukurtus tekstus ir dalinosi savo kūrybiniais atradimais.

Nuo 2021 metų bibliotekininkė pradėjo rengti nuolatinius biblioterapinius užsiėmimus nuteistosioms. Pirmas užsiėmimas Panevėžio pataisos namuose vyko kartu su kuratore Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos vyriausiąja metodininke – tyrėja, dr. Daiva Janavičiene. Šiam ir kitiems susitikimams moterys ruošėsi iš anksto, skaitė pagal specialistų rekomenduojamą biblioterapinių knygų sąrašą pasirinktus kūrinius. Užsiėmimas paprastai prasideda trumpu pasirinktos knygos autoriaus ir jo kūrybos pristatymu bei trumpai primenamas perskaityto kūrinio turinys. Vėliau užsiėmimo dalyvės skaito iš anksto išsirinktas įstrigusias knygos citas, kurios tuo momentu joms atrodo svarbiausios, reikšmingiausios bei komentuoja savo pasirinkimą „ką man tai reiškia?“. Savo nuomonę išsako ir klausančios moterys, ką pajunta ar išgirsta kažką sau svarbaus. Citatų skaitymas, dalijimasis mintimis apie perskaitytą kūrinį, užsiėmimo dalyvėms leidžia naujai pažvelgti ne tik į perskaitytą kūrinį, bet ir į save ir pasaulį.

Siekiant įvertinti biblioterapinių užsiėmimų efektyvumą, buvo atlikta dalyvių apklausa, kurios rezultatai atskleidė teigiamą užsiėmimų poveikį dalyvėms. Užsiėmimai pagilino moterų žinias, skatino aktyviai diskutuoti, bendrauti tarpusavyje, padėjo aiškiau formuluoti ir išsakyti savo mintis, o taip pat pajvairino monotonišką kasdienybę, padėjo atsipalaiduoti, užsimiršti ir galvoti pozityviau. Kai kurioms moterims buvo atradimas, kad grožinis literatūros kūrinys gali daryti ne mažesnę poveikį nei psichologinė literatūra. Biblioterapijos užsiėmimai – efektyvi priemonė, motyvuojanti ir skatinanti socializaciją, pozityvų mąstymą ugdanči emocijų intelektą ir savivertę.

Kasmet Lietuvoje vyksta respublikinis skaitymo iššūkis „Vasara su knyga“, kuris kviečia įvairaus amžiaus žmones dalyvauti skaitymo varžytuvėse ir įveikti 5 skaitymo užduotis. Praėjusią vasarą 30 kalinčių moterų dalyvavo iššūkyje. Per visą akcijos laiką moterys perskaitė net

500 įvairaus žanro knygų. Akcijos organizatoriai iššūkį įveikusias moteris apdovanojo prizais. Iššūkis „Vasara su knyga“ ne vieną moterį paskatino aktyviau skaityti, praplėtė skaitymo įpročius, o bendradarbiavimas su biblioteka suteikė galimybę, būnant izoliacijoje, prisijungti prie pozityvios akcijos ir pasijusti visuomenės dalimi.

Skatinant nuteistųjų resocializaciją, Panevėžio pataisos namuose Šiaurinė biblioteka kasmet organizuoja įvairus skaitmeninio raštingumo ugdymo renginius. Asmenys, atliekantys bausmę, yra visiškai izoliuoti nuo visuomenės ir, žinoma, nuo virtualaus pasaulio. Tuo pačiu patiria ne tik socialinę, bet ir skaitmeninę atskirtį. Ypač ryški skaitmeninių įgūdžių stoka yra ilgalaikes laisvės atėmimo bausmes atliekančiųjų ir vyresniojo amžiaus nuteistųjų grupėse. Skaitmeniniai įgūdžiai ypatingai svarbūs nuteistųjų reintegracijai į sparčiai kintančią informacinę visuomenę, darbo rinką bei elementarius gyvenimiškus buitinius reikalus. Sėkminga reintegracija mažai tikėtina neturint skaitmeninio raštingumo pradmenų bei įgūdžių.

Biblioteka Pataisos namuose organizuoja skaitmeninio raštingumo mokymus, skirtus pradedantiesiems ir pažengusiems vartotojams. Mokant nuteistąsias skaitmeninio raštingumo pradmenų tenka įveikti ir tokius iššūkius kaip ribota interneto prieiga, t. y. naudotis internetu mokymų metu gali tik lektorius, nuteistosios gali atlikti praktines užduotis, tik lektoriui prižiūrint. Mokymosi procesą apsunkina pasenusi techninė įranga. Todėl pradedančiųjų kompiuterinio raštingumo modulio pagrindą sudaro: informacijos tvarkymas kompiuteriu, tekstinių dokumentų kūrimas ir tvarkymas, pateikčių rengimas ir pristatymas, informacijos paieška internete.

Skaitmeninio raštingumo mokymai pažengusiems vartotojams vykdomi atsižvelgiant į būtiniausius nuteistųjų poreikius, kurie būtų aktualūs išėjus į laisvę: informacijos paieška, įsidarbinimo galimybės, viešosios elektroninės paslaugos: laisvų darbo vietų paieška, socialinės išmokos ir kompensacijos, asmens dokumentai, bibliotekų paslaugos, gyvenamosios vietos deklaravimas, registracija poliklinikoje ir kt. Pandeminiu laikotarpiu mokymai vyko nuotoliniu būdu. Nuteistųjų bendruomenę įtraukiame į įvairias visuomenines iniciatyvas. Nuteistosios dalyvavo visoje Europoje vykstančioje skaitmeninių įgūdžių ugdymo akcijoje „Skaitmeninė savaitė“, kuri skatina naudotis technologijomis, ugdo skaitmeninį raštingumą. Renginio metu demonstravome ugdymo procese naudojamas priemones: knygų skaityklę, nešiojamą kompiuterį, planšetę su specialiosiomis programėlėmis, naudingomis kasdieniniame gyvenime (pvz. žemėlapiai, orų prognozė, užsienio kalbų mokymasis ir kt.). Nuteistąsias ypač sudomino elektroninės knygos bei galimybė jas skaityti kompiuteryje arba knygų skaityklėje.

Skaitmeniniai įgūdžiai ypatingai reikalingi nuteistosioms, o ypač toms, kurių bausmės laikas artėja prie pabaigos. Jie svarbūs ne tik mažinant socialinę bei skaitmeninę atskirtį, bet ir skatinant bei motyvuojant elementarų mokymąsi. Prieiga prie skaitmeninių technologijų ir gebėjimas tinkamai naudotis jomis, gali padėti sumažinti socialinę ekonominę atotrūkį. Įkalinimo įstaigoje apie

20 % nuteistųjų sudaro romų tautybės moterys, kurių nemaža dalis yra mažaraštės ar visai neraštingos. Šios moterys aktyviai dalyvauja skaitmeninio raštingumo mokymuose, tačiau lektoriui tenka susidurti su tokiais iššūkiais kaip lietuvių kalbos nemokėjimas bei kitoks socialinis kontekstas.

Bausmę atliekančios (ar jau atlikusios) moterys – itin pažeidžiama socialinė grupė. Jų įsitvirtinimo darbo rinkoje galimybes riboja ne tik laikina socialinė atskirtis, prarasti darbo įgūdžiai, sumenkusi savivertė, bet ir stigmatizuotas darbdavių bei visuomenės požiūris. Siekiant efektyvesnės reintegracijos bei didesnių galimybių įsitvirtinant darbo rinkoje, biblioteka įtraukė grupę kalinčių moterų į tarptautinio projekto „Verslumo įgūdžiai moterims skaitmeniniame pasaulyje“ neformaliojo ugdymo programą „Inicijuok ir įgyvendink savo idėjas“. Ši programa skirta stiprinti pažeidžiamų moterų skaitmeninius ir verslumo įgūdžius.

Užsiėmimuose dalyvavusios moterys susipažino su projekto sąvoka, pagrindinėmis projekto savybėmis bei jo valdymu. Verslumo įgūdžiai įgyjami per kūrybiškumo, darbo komandoje ugdymą. Moterys mokėsi rašyti projektus, o atlikdamos praktines užduotis turėjo galimybę susipažinti su įvairiais nemokamais skaitmeniniais įrankiais, kuriuos galima naudoti ir kasdieninėje, ir darbinėje veikloje.

Biblioteka partnerių teisėmis dalyvavo pataisos namų organizuotoje „Motinystės įgūdžių lavinimo“ programoje, kuri skirta Panevėžio pataisos namų Vaikų (kūdikų) skyriuje bei Vaiko ir motinos namuose vaikus auginančioms nuteistosioms. Bibliotekininkės vyko pas nuteistąsias su lavinamaisiais kūrybiniais užsiėmimais „Slieko Zigmučio pievelė“, skirtais mamoms ir vaikams iki 3 metų amžiaus. Užsiėmimų metu pristatoma tema, kartu žaidžiame temą atitinkančius žaidimus, dainuojame daineles ir pan. Pastaruoju metu Motinos ir vaiko namuose gyvenančios mamos, turinčios teisę vykti be sargybos arba palydos už pataisos įstaigos ribų, pradėjo savarankiškai lankyti bibliotekoje vykstančius „Slieko Zigmučio pievelė“ užsiėmimus. Ir joms, ir jų vaikučiams tai puiki galimybė integruotis į visuomeninį gyvenimą.

Šiaurinės bibliotekos bendradarbiavimas su Pataisos namų gyventojomis turėjo ir grįžtamąjį ryšį: miesto bendruomenei buvo pristatytos moterų kūrybinių darbų parodos. Biblioteka partnerio teisėmis kartu su Kalėdinių departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos dalyvavo Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamo projekto „Mes irgi galime kurti“ įgyvendinime. Miesto bendruomenei buvo pristatyta trijų įkalinimo įstaigų – Marijampolės pataisos namų, Panevėžio pataisos namų ir Pravieniškių pataisos namų – atvirosios kolonijos, nuteistųjų autorinių darbų parodą „Lietuvos 100-metis“. Nuteistųjų kūrybiniai darbai – tai tris mėnesius veikusių „Kūrybinių dirbtuvių“ rezultatas, kur įkalintiems asmenims buvo sudarytos sąlygos ugdyti savo meninius gebėjimus bei realizuoti kūrybines mintis, kuriant įvairius meninius darbus.

Jau tapo tradicija, kad artėjant kalėdiniam laikotarpiui, Pataisos namų bendruomenės narės bibliotekai perduoda savo megztas kojines, pirštines, kurios dovanojamos Pušaloto gatvės

bendruomenės vienišiams senyvo amžiaus gyventojams. Pastaraisiais metais grupė nuteistųjų atvyko į Šiaurinę biblioteką su iniciatyva „Dovanoju gerumą“ ir papuošė bibliotekos erdves savo kurtomis Kalėdinėmis dekoracijomis, taip atsidėkodamos už bibliotekos indėlį, įgyvendinant pozityvaus užimtumo priemones ir keičiant visuomenės stigmatizuotą požiūrį į nuteistąsias.

Bendradarbiaujant su Panevėžio pataisos namais pasiekta nauja itin socialiai pažeidžiama bendruomenė, kuriai sėkmingai taikomos bibliotekos vykdomos veiklos ir paslaugos. Kultūriniai ir ugdomieji renginiai ne tik turiningas, įdomiai praleistas laikas, naujos patirtys, bet ir proga įsivertinti savo galimybes bei prisiimti atsakomybę. Nuteistųjų išvykos į biblioteką praplečia socialinę aplinką ir prisideda prie pasiruošimo tinkamai integruotis į visuomenę. Įtraukdamos nuteistųjų bendruomenę į bibliotekos vykdomas veiklas prisidedame prie vykdomos resocializacijos ir reintegracijos.

Non-formal education of socially vulnerable groups in the Šiaurinė Library

Lina Dubauskienė, Head of Panevėžys E. Mezginaitė Library's branch Šiaurinė Library

Panevėžys Elena Mezginaitė Public Library's Branch Šiaurinė Library was established in 1951. It is one of the oldest libraries in the city, located in cozy premises. The library provides services for children and adults. There are favorable conditions for organizing local community meetings and various activities. For several years, the library has been cooperating with the city's educational institutions, the Pušaloto Street community, the Social Services Center, the Youth Day Center, and others. The Šiaurinė Library has become a cultural hub for various communities. We have accumulated considerable work experience in the process of non-formal education with people with special needs and socially vulnerable groups.

A few years ago, the Šiaurinė Library got in touch with one of the least known but most vulnerable groups in society - the community of convicts of the Panevėžys Correctional Facility. Women in correctional facilities are part of our society only with much more specific problems. According to the institution's statistics, in the community of women prisoners about 74 percent have a secondary or lower education, about 10% of women have no education and about 7 percent – have a higher

education. According to research analyzing the behavior of convicts, low-educated people are less well-versed in society, have low self-esteem, lack independence, personal maturity and so on.

In the Correctional facility there are distinguished the most vulnerable groups: the arrest group, the disciplinary group (isolated from other convicts), juvenile girls and mothers with children. There are also imprisoned persons with addictions (43% of all convicts). In order to effectively re-socialize and integrate convicts, various cultural and educational activities are applied in the institution.

The library's cooperation with women prisoners began in 2017, when the Readers' Club operating in the correctional facility started borrowing library books. For more than 98 percent of women prisoners, reading is the most popular way to spend their free time. The Readers' Club has attracted women who read a lot and have good reading skills. The library in the prison has a large collection of books, but convicts for isolation and a ban on using the internet do not have access to information about new publications, and the library rarely purchases newly published books. To fill this gap, the city library, as a social partner, is initiating various reading promotion events. Every year, librarians present the best books by Lithuanian authors published last year at the correctional facility. During the presentation, the authors of the books, the content of the books are briefly introduced, and the experienced emotions about the pieces of literature that have already been read are discussed and shared. During the meetings, women are encouraged to discuss, dare to express their thoughts and impressions about the books they have read, and to share them with other women. In order to increase the availability of the book to convicts, in 2020 the Panevėžys Correctional Facility was committed to innovation - women who were allowed to leave without guard or unaccompanied outside the institution were allowed to participate in the events taking place at the Šiaurinė Library.

Reading promotion events were also organized for one of the most vulnerable groups of prisoners - mothers with children. According to correctional home specialists, women prisoners often do not have sufficient social skills to care for and raise a child. The library staff visited the children's ward of Panevėžys Correctional Home, where they told children and their mothers about the benefits of reading aloud for children's development and the formation of a close relationship between child and mother, and demonstrated toy, audio and interactive books. The kids not only listened to the fairy tales they read, but also took part in creative activities.

Some convicts discovered reading as a way to spend their free time only after entering the prison. These are usually women who have lower than secondary education or uneducated women with no reading skills, poor spoken language, poor communication and social skills. Such women are more likely to be suicidal or self-harming. Women who serve their sentences in isolation, are more likely to injure themselves. They are serving their sentence in isolation from other convicts, and the conditions for serving their sentence are more strict. Most convicts in the disciplinary group lack emotion management skills, have a low tolerance for frustration, are reluctant to deepen, analyze and

change their thinking and behavior, and tend to violate the rules of the correctional facility and fail to comply with the regime. Women in this risk group, like others, tend to injure themselves, although they serve their sentences in lighter conditions, and are actively involved in the proposed employment activities and events. Prisons apply the full range of measures needed to change the behavior and social rehabilitation and prevention of convicts. The Šiaurinė Library, as a community institution that carries out information and educational activities that reduce the social exclusion of all population groups, actively participates in personality development processes and successfully integrates the activities of the library for the needs of the community of Panevėžys correctional facility.

In order to promote the personal development of convicted women, the library has started organizing library events. First of all, the head of the library Lina Dubauskienė introduced the convicts to the method of bibliotherapy and its benefits and impact on mental health. Later, on the initiative of the library, meetings were organized with professionals who gave simple, easy-to-apply advice for spiritual development, presented their library books, encouraged them to look at life in a positive way, shared recipes for positive health, inspirational quotes from books, subtly shared their own experience that turned into poems.

After these events, the residents of the house became especially interested in the bibliotherapy literature. This created another niche for meaningful and much needed activities. Using the lists of library books compiled by specialists, we collected the books in the library and lent them to the Readers' Club of the correctional house. One of the classes of poetic bibliotherapy was organized together with the President of the Lithuanian Libraries Association, poet professor Jūratė Sučylaitė, on Christmas day. The Christmas period is one of the most beautiful times of the year. Unfortunately, for the women of the correctional home, it is a sad holiday, which even more highlights the isolation and social exclusion, and the longing for the home and loved ones is even more painful ...

The members of the Panevėžys Correctional Home Readers' Club attended the poetic bibliotherapy session led by the poet professor Jūratė Sučylaitė, during which they listened to the poet's own texts and texts of other Lithuanian poets. Later, the women wrote down their thoughts and emotions while performing a creative writing task, reading the created texts and sharing their creative discoveries.

From 2021, the librarian started organizing regular library classes for convicts. The first session at the Panevėžys Correctional Institution took place together with the curator, chief methodologist of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania - researcher, dr. Daiva Janavičienė. For this and other meetings, the women prepared in advance, reading pieces of literature selected according to the list of library books recommended by specialists. The session usually begins with a brief presentation of the author of the selected book and his work, and a brief reminder of the content of the piece of literature being read. Afterwards, the participants read the pre-selected jammed quotes

from the book, which seem to them to be the most important and significant at the moment, and comment on their choice "what does this mean for me?". Women who listen to what they feel or hear something important to themselves also express their opinions. Reading quotes, sharing thoughts about the piece of literature being read allows participants to take a fresh look not only at the piece of literature being read, but also at themselves and the world.

In order to evaluate the effectiveness of the bibliotherapy sessions, a survey of participants was conducted, the results of which revealed a positive impact of the sessions on the participants. The activities deepened women's knowledge, encouraged active discussion, communication with each other, helped to formulate and express their thoughts more clearly, as well as diversified the monotonous daily life, helped to relax and think more positively. For some women, it has been discovered that fiction books can have no less of an impact than psychological literature. Bibliotherapy classes are an effective tool for motivating and promoting socialization, developing positive thinking, emotional intelligence and self-esteem.

Every year, a reading challenge campaign "Summer with a Book" takes place in Lithuania, which invites people of all ages to participate in reading competitions and overcome 5 reading tasks. Last summer, 30 women prisoners took part in the challenge. Throughout the campaign, women read 500 books of various genres. The organizers of the campaign awarded with prizes the women who overcame the challenge. The Summer with a Book Challenge has encouraged many women to read more actively, expanded their reading habits and collaboration with the library provided an opportunity to join a positive campaign and feel themselves a part of society while in isolation.

To promote the re-socialization of convicts, the Šiaurinė Library organizes various digital literacy education events at the Panevėžys Correctional Facility every year. Those people are completely isolated from society and, of course, from the virtual world. At the same time, they are experiencing not only social but also digital exclusion. The lack of digital skills is particularly seen in the groups of long-term prisoners and older convicts. Digital skills are particularly important for the reintegration of convicts into the rapidly changing information society, the labor market and basic everyday life. Successful reintegration is unlikely without the basics and skills of digital literacy.

The library in Correctional Home organizes digital literacy training for beginners and advanced users. Teaching convicts the basics of digital literacy also involves challenges such as limited internet access, that means that only the lecturer can use the Internet during the training, the convicts can perform practical tasks only under the supervision of the lecturer. The learning process is complicated by outdated hardware. Therefore, the basis of the beginner's computer literacy module consists of: computer processing of information, creation and management of text documents, preparation and giving of presentations, search of information on the Internet.

Digital literacy training for advanced users is based on the minimum needs of convicts that would be relevant after release: information search, employment opportunities, public electronic services: job vacancies, social benefits and compensation, personal documents, library services, declaration of residence, registration in clinics, etc. During the pandemic period, the training took place remotely. We involve the community of convicts in various social initiatives. Convicts have taken part in a Europe-wide digital literacy campaign called Digital Week, which promotes the use of technology and digital literacy. During the event, we demonstrated the tools used in the educational process: a book reader, a laptop, a tablet with special gadgets useful in everyday life (for example, maps, weather forecast, foreign language learning, etc.). Convicts were particularly interested in e-books and the ability to read them on a computer or in a book reader.

Digital skills are especially needed for convicts, especially those nearing the end of their sentences. They are important not only in reducing social and digital exclusion, but also in promoting and motivating elementary learning. Access to and ability to use digital technologies can help reduce the socio-economic gap. In prisons, about 20% of convicts are Roma women, many of whom are almost illiterate or totally illiterate. These women are actively involved in digital literacy training, but the lecturer has to face such challenges as them not knowing the Lithuanian language and other social contexts.

Women serving their sentence (or having already served it) is a particularly vulnerable social group. Their opportunities to establish themselves in the labor market are limited not only by temporary social exclusion, lost work skills, reduced self-esteem, but also by the stigmatized attitude of employers and society. In order to achieve more effective reintegration and greater opportunities to enter the labor market, the library has included a group of women prisoners in the non-formal education program "Initiate and implement your ideas" of the international project "Entrepreneurial Skills for Women in the Digital World". This program is designed to strengthen the digital and entrepreneurial skills of vulnerable women.

The women who took part in the classes got acquainted with the concept of the project, the main features of the project and its management. Entrepreneurial skills are acquired through the development of creativity and teamwork. The women learned to write projects and had access to a variety of free digital tools that could be used in both day-to-day and work activities.

The library participated as a partner in the "Maternity Skills Development" program organized by the Correctional Institution, which is dedicated to the convicts raising children at the Children (Infants) Department of the Panevėžys Correctional Institution and at the Child and Mother's Home. The librarians visited the convicts with educational creative activities "Slieko Zigmučio pievelė" for mothers and children under 3 years. During the classes, the theme is introduced, we play games that match the theme together, we sing songs and so on. Recently, mothers living in the mother's and

child's home, who have the right to go unguarded or unaccompanied outside the correctional facility, have started to attend the Šlieko Zigmučio pievelė activities in the library on their own. It is a great opportunity for both them and their children to integrate into public life.

The cooperation of the Šiaurinė Library with the residents of the Correctional House also had feedback: exhibitions of women's creative works were presented to the city community. The Library, as a partner, together with the Department of Prisons under the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania participated in the implementation of the project "We Can Create, too" funded by the Culture Support Fund. The open community of three prisons - Marijampolė Correctional Institution, Panevėžys Correctional Institution and Pravieniškės Correctional Institution - was presented to the city community with an exhibition of the authors' works entitled "100th Anniversary of Lithuania". The creative works of the convicts are the result of the "Creative Workshop", which has been operating for three months, where the imprisoned persons were given the opportunity to develop their artistic abilities and realize creative ideas by creating various artistic works.

It has already become a tradition that as the Christmas period approaches, members of the Correctional Home community give their knitted socks and gloves to the library, and they are donated to the lonely elderly residents of the Pušaloto Street community. In recent years, a group of convicts have come to the Šiaurinė Library with the "I Give Goodness" initiative and decorated the library spaces with Christmas decorations, thus thanking them for their contribution to the implementation of positive employment measures and changing society's stigmatized attitude towards convicts.

In cooperation with the Panevėžys Correctional Facility, a new, highly socially vulnerable community has been reached, which is successfully covered by the library's activities and services. Cultural and educational events provide a possibility to spend a meaningful leisure time, give them new experiences, and also an opportunity to self-assess their opportunities and take responsibility. Convicts' visits to the library broaden the social environment and contribute to the preparation for proper integration into society. By involving the community of convicts in the activities of the library, we contribute to the ongoing re-socialization and reintegration.